

Vergroening van de Europese economie: reacties en initiatieven van lidstaten en sociale partners

Samenvatting en toelichting

Inleiding

In toenemende mate wordt erkend dat de klimaatverandering haar weerslag zal hebben op de arbeidsmarkt: sommige regio's, sectoren, bedrijven, beroepen en opleidingen zullen ongunstig, en andere gunstig, worden beïnvloed. Voor sociale partners en regeringen tezamen is daarom een essentiële taak weggelegd in het vergemakkelijken van de omschakeling naar een 'groene economie'. Zij moeten vooruitlopen op de vaardigheden die nodig zijn om structurele werkloosheid te vermijden en hierin stimulerend optreden. Ook moeten zij bevorderen dat er doelmatige technologieën worden gebruikt en er groene ondernemingen bij komen. En zij moeten overheidsgeld vrijmaken voor maatregelen waarmee het milieu wordt gespaard – om maar enkele initiatieven te noemen.

In dit verslag wordt aandacht besteed aan de reacties en initiatieven van nationale regeringen en sociale partners in de lidstaten van de EU en in Noorwegen ter bevordering van een groenere economie en de werkgelegenheid in deze nieuwe sector. De bevindingen zijn gebaseerd op gegevens die zijn verschaft door de nationale centra van de EIRO van de Europese Stichting tot verbetering van de levens- en arbeidsomstandigheden (Eurofound). In het eerste deel wordt specifiek gekeken naar nationale economische herstelprogramma's met groene aspecten. Beschreven wordt hoe lidstaten bestuursstructuren en platforms voor bi- and tripartite discussies ten behoeve van de groene agenda hebben opgezet. De toenemende bewustwording van het belang van CO₂-reductie en de ontwikkeling van alternatieve energiebronnen wordt in kaart gebracht. Dergelijke initiatieven omvatten de productie van hernieuwbare energie (waaronder getijden-, zonne- en windenergie), energie-efficiëntie, duurzaam vervoer, watervoorziening, afvalbeheer en duurzame landbouw. In het verslag worden ook verscheidene innovatieve initiatieven vermeld die uitnodigen tot deelname en die als voorbeelden van goede praktijken kunnen worden verbreid.

Beleidscontext

De Europese instellingen zijn de laatste jaren bezig geweest een beleidsstrategie voor de groene economie uit te stippelen die afzonderlijke lidstaten een raamwerk

biedt voor hun eigen optreden. Een centrale groene doelstelling is de Europese toezegging CO₂-emissies tussen 1990 en 2020 met 20% terug te dringen. De Europese strategie voor duurzame ontwikkeling ontvouwt de strategie voor de lange termijn en is geïntegreerd in een groot aantal andere EU-strategieën (zoals de werkgelegenheidsrichtsnoeren en de sociale agenda). Aansluitend hebben de meeste lidstaten eigen nationale strategieën voor duurzame ontwikkeling uitgestippeld. Het door staatshoofden en regeringsleiders in december 2008 goedgekeurde Europese Herstelplan heeft als strategisch doel de overgang naar een koolstofarme economie te versnellen. Korter geleden heeft de Europese Commissie haar standpunt uiteengezet in een in april 2009 uitgegeven witboek: 'Aanpassing aan de klimaatverandering: naar een Europees actiekader'. Op het multinationale niveau is er sprake van een 'Groenen banen-initiatief' een tripartiet beleidsvoornemen van werkgevers, vakbonden en regeringen om 'groene' werkgelegenheid en duurzame ontwikkeling te bevorderen in een wereld die kampt met klimaatverandering.

Belangrijkste uitkomsten

In zijn algemeenheid maakt het verslag duidelijk dat regeringen en sociale partners in de meeste landen actief proberen de 'groene agenda' te stimuleren. De mate van betrokkenheid en krachtenbundeling en de aanwezigheid van structuren ten behoeve van bestuur en gezamenlijke discussie zijn echter wisselend. Hetzelfde geldt voor de opvattingen over wat 'groen' is in Europa (bijvoorbeeld kernenergie, sloopregelingen voor auto's, biologische landbouw).

Een van de belangrijkste initiatieven die veel lidstaten de afgelopen jaren hebben ontplooid is het systeem waarbij het voor mensen financieel aantrekkelijk wordt gemaakt oudere auto's te laten slopen. Er is echter veel discussie geweest over de verdiensten van dergelijke plannen voor het milieu en over de vraag of zij niet eerder de auto-industrie ondersteunen dan dat zij de groene agenda bevorderen.

De recessie heeft de zorg om het milieu in sommige landen naar de achtergrond gedrongen, terwijl andere hun herstelplannen hebben gebruikt om de overgang naar een koolstofarme economie te bevorderen. Een goed praktijkvoorbeeld van een collectieve groene overeenkomst is de 'ecocheque', die deel uitmaakt van het Belgische herstelplan. Het betreft een premie op het salaris die onder bepaalde voorwaarden wordt verleend met vrijstelling van sociale belasting en die is bedoeld om de aankoop van milieuvriendelijke en duurzame consumptiegoederen aan te moedigen. Deze ecocheques worden beschouwd als een bonus van de werkgever. In de praktijk is het aanbieden van deze 'zachte' loonsverhogingen een indirect antwoord op salariseisen van vakbonden gedurende het collectieve onderhandelingsproces. Zowel werkgevers als werknemers profiteren van de belastingvrijstellingen.

Een ander illustratief geval is de collectieve overeenkomst die de Italiaanse sociale partners en bedrijfsleiders overeen zijn gekomen, waarbij de verkoop van een Electrolux-fabriek in Scandicci aan een Brits-Amerikaans Investeringsfonds ertoe zal leiden dat de productie van kleine ijskasten wordt vervangen door die van zonnepanelen en windvanes. De overeenkomst bevat de bepaling dat de fabriek in 2010 ten minste 370 van de 450 huidige werknemers zal inhuren.

De sociale partners in Europa zijn betrokken bij een veelheid aan acties – waaronder het afgeven van beleidsverklaringen, het organiseren van conferenties en workshops om groene onderwerpen te bespreken en het scheppen van opleidingsprogramma's om ervoor te zorgen dat de noodzakelijke vaardigheden worden verworven. In sommige landen, waar de sociale partners minder actief zijn, geven NGO's leiding aan initiatieven. De verschillen in benadering tussen vertegenwoordigers van werkgevers en werknemers zijn evident. De werkgevers zijn meer gericht op handhaving van hun concurrentiepositie in de groene economie. Zij worden in hun acties ook vaak gedreven door kwesties die verband houden met naleving, in het bijzonder op het gebied van milieuwetgeving. Verder zijn milieu-initiatieven van werkgevers vaak ingebed in algemene strategieën op het gebied van sociale verantwoordelijkheid van ondernemingen. Daarentegen neigen vakbondsorganisaties tot lobby's en campagnes die gericht zijn op overheden en het bedrijfsleven.

Het tekort aan vaardigheden is een probleem dat op communautair niveau en ook in enkele landen afzonderlijk onder de aandacht is gebracht. In een poging deze kloof te dichten zijn de Britse sociale partners, met name van werkgeverszijde, actief betrokken bij de bevordering van strategieën om de vaardigheden die in de groene economie vereist zijn, te stimuleren. In Italië ontwikkelen universiteiten en particuliere opleiders cursussen in de vakbekwaamheden die werkgevers nodig zullen hebben in de toekomstige groene economie.

Beleidsuggesties

- Regeringen, vakbonden, werkgevers en andere belanghebbenden in Europa zijn het er in ruime meerderheid over eens dat de groene economie in de toekomst voor veel banen kan zorgen. Een van de voornaamste problemen is hoe dit potentieel tot zijn recht te laten komen en te gebruiken om de economieën die door de recente crisis zijn getroffen, nieuw leven in te blazen.
- Slechts enkele uitzonderingen daargelaten, blijkt uit het verslag een duidelijke scheiding tussen oost en west en – zij het in mindere mate – tussen noord en zuid, als het gaat om het niveau van betrokkenheid, de krachtenbundeling van sociale partners en regeringen en de inhoud van initiatieven, hetgeen de ongelijkheden in nationale prioriteitenlijsten weerspiegelt.
- De Belgische ecocheque en de Italiaanse herstructurering zijn goede voorbeelden van hoe sociale partners het veranderingsproces kunnen beïnvloeden en stimuleren met hun traditionele instrumenten van collectieve onderhandelingen en overeenkomsten.
- De groene agenda zal naar verwachting de sociale dialoog naar inhoud en vorm wijzigen. Het is mogelijk dat de belangrijkste actoren en de methoden voor het voeren van een sociale dialoog een herschikking ondergaan. Tegelijkertijd kunnen er nieuwe werkwijzen en structuren tot stand worden gebracht, ter bespreking van kwesties betreffende nieuwe werkgelegenheid die verband houdt met een groeiende groene economie.
- Een langetermijnvisie is nodig, aangezien de groene economie geen pasklare oplossing biedt die landen op korte termijn zal helpen. Nauwgezette langetermijnplanning en een degelijk beleidskader zijn nodig om een overgang naar alternatieve energiebronnen en een beperking van CO₂-uitstoot te bewerkstelligen en tegelijkertijd economieën concurrerend te houden en de vakbekwaamheden van werknemers voortdurend aan te passen aan de eisen van de tijd. Het communautaire beleid kan hierbij als een katalysator werken.

Meer informatie

Het verslag *Greening the European economy: Responses and initiatives by Member States and social partners* is online beschikbaar op <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0972.htm>

Christine Aumayr, onderzoeksmedewerker
cau@eurofound.europa.eu